

HUOMAUTUKSIA

- ¹ *Työläisten ja sotilaiden edustajain Neuvostojen I yleisvenäläinen edustajakokous* pidettiin Pietarissa kesäkuun 3 ja 24 (kesäkuun 16 ja heinäkuun 7) päivän välisenä aikana v. 1917. Edustajakokouksessa oli läsnä yli 1.000 edustajaa. Bolsheveikeilla, jotka olivat siihen aikaan vähemmistönä Neuvostoissa, oli 105 edustajaa. Enemmistö kuului eserrille ja mensheveikeille. Edustajakokouksen päiväjärjestyksessä olivat seuraavat kysymykset: suhtautumisesta Väliaikaiseen hallitukseen, sodasta, valmistautumisesta Perustavaan kokoukseen ja muita. Lenin piti edustajakokouksessa puheet suhtautumisesta Väliaikaiseen hallitukseen ja sodasta. Kaikista peruskysymyksistä bolshevitit esiintyivät omine päätöslauselmaehdotuksineen. He paljastivat sodan imperialistisen luonteen ja porvaristoon nähden harjoitetun sovittelupolitiikan turmiollisuuden sekä vaativat kaiken vallan siirtämistä Neuvostoille. Päätöksissään edustajakokous asettui Väliaikaisen hallituksen tukemisen kannalle, hyväksyi sen valmisteleman venäläisten sotajoukkojen hyökkäyksen rintamalla ja vastusti vallan siirtämistä Neuvostoille.— 1.
- ² *„Rabotshaja Gazeta”* („Työväen Lehti”) — menshevikkien päääänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa joka päivä vuoden 1917 maaliskuusta marraskuuhun asti.— 6.
- ³ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, s. 396.— 6.
- ⁴ Lenin tarkoittaa VSDTP (b):n seitsemännen (Huhtikuun) yleisvenäläisen konferenssin päätöksiä; konferenssi pidettiin Pietarissa huhtikuun 24—29 (toukokuun 7—12) p:nä 1917 (ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, ss. 332—353).— 7.
- ⁵ *Ljahov, V. P.*— tsaarin armeijan eversti; komensi venäläisiä sotajoukkoja, jotka tukahduttivat Persian porvarillisen vallankumouksen v. 1908. Puhuessaan ljahovilaisesta politiikasta Lenin tarkoittaa tsaarihallituksen suorittamaa vallankumouksellisen ja kansallisen vapausliikkeen tukahduttamista.— 8.
- ⁶ Kysymys on sanomalehdestä *„Izvestija Petrogradskogo Soveta Rabotshih i Soldatskih Deputatov”* („Pietarin Työläisten ja

Sotilaiden Edustajain Neuvoston Tiedonantaja”)—päivälehdessä, joka alkoi ilmestyä helmikuun 28 (maaliskuun 13) pnä 1917. Sen jälkeen kun Neuvostojen I yleisvenäläisessä edustajakokouksessa oli muodostettu työläisten ja sotilaiden edustajain Neuvostojen Toimeenpaneva Keskuskomitea, lehdestä tuli TpKK:n äänenkannattaja, ja elokuun 1 (14) pstä 1917 (132. numerosta) lähtien se ilmestyi nimellä „Izvestija Tsentralnogo Ispolnitelnogo Komiteta i Petrogradskogo Soveta Rabotshih i Soldatskih Deputatov” („Toimeenpanevan Keskuskomitean ja Pietarin Työläisten ja Sotilaiden Edustajain Neuvoston Tiedonantaja”). Koko tuon ajan lehti oli menshevikkien ja eserrien hallussa ja taisteli vimmatusti bolshevikkipuoluetta vastaan. Lokakuun 27 (marraskuun 9) pstä 1917, Neuvostojen II yleisvenäläisen edustajakokouksen jälkeen, „Izvestijasta” tuli Neuvostovallan virallinen äänenkannattaja. Maaliskuussa 1918, kun Yleisvenäläinen Toimeenpaneva Keskuskomitea ja Kansankomissaarinen Neuvosto muuttivat Moskovaan, lehden julkaiseminen siirrettiin Pietarista Moskovaan.— 9.

⁷ *Talonpoikien edustajain I yleisvenäläinen edustajakokous* pidettiin Pietarissa toukokuun 4—28 (toukokuun 17—kesäkuun 10) pnä 1917. Edustajakokouksessa oli läsnä 1.115 edustajaa kuvernementeista ja sotaväen joukko-osastoista. Bolshevikit osallistuivat aktiivisesti edustajakokouksen työhön, paljastivat porvarillisen Väliaikaisen hallituksen imperialistista politiikkaa sekä menshevikkien ja eserrien sovittelupolitiikkaa. Agraarikysymyksestä edustajakokouksessa puhui Lenin. Hän esitti vaatimuksen tilanherrojen maiden viipymätöntä konfiskoinnista ja niiden luovuttamisesta talonpoikaiskomiteoille sekä kaikkien maiden kansallistamisesta maassa. Eserrien ylivoima edustajakokouksessa määräsi sen päätösten luonteen. Edustajakokous hyväksyi porvarillisen Väliaikaisen hallituksen politiikan ja „socialistien” menemisen Väliaikaiseen hallitukseen sekä kannatti päätöksissään sodan jatkamista „voittoisaan loppuun asti” ja valmisteilla ollutta hyökkäystä rintamalla. Edustajakokous vastusti tilanherrojen maiden viipymätöntä luovuttamista talonpojille ja lykkäsi maakysymyksen ratkaisun Perustavan kokouksen koollekutsumiseen saakka.— 9.

⁸ „*Novaja Zhizn*” („Uusi Elämä”)—suuntaukseltaan menshevistinen päivälehti, sosialidemokraattien, niin sanottujen „internationalistien” ryhmän äänenkannattaja; mainittuun ryhmään kuului Martovia kannattaneita menshevikkejä sekä puolimenshevistisiä intelligenttiyksilöitä. „Novaja Zhiznin” ryhmä horjui alituisesti sovittelijain ja bolshevikkien välillä.

„Novaja Zhizn” ilmestyi Pietarissa vuoden 1917 huhtikuusta alkaen; Lokakuun vallankumouksen jälkeen se asettui Neuvostovaltaa kohtaan vihamieliselle kannalle ja lakkautettiin heinäkuussa 1918.— 10.

⁹ Lenin tarkoittaa sitä, kun Englannin hallitus antoi Englannin riippumattoman työväenpuolueen johtomiehelle Ramsay MacDonaldille passin Venäjälle matkustamista varten, minne hänen piti saapua menshevikkijohtajien kutsumana. MacDonaldin matkasta ei tullut mitään.— 11.

¹⁰ *Pietarin työläisten ja sotilaiden edustajain Neuvoston vetoomus „Koko maailman kansoille”* hyväksyttiin Neuvoston istunnossa maaliskuun 14 (27) p:nä 1917 ja julkaistiin seuraavana päivänä keskuslehdissä. Sodan lopettamista vaatineiden vallankumouksellisten joukkojen painostuksesta eserrä- ja menshevikkijohtajien oli pakko hyväksyä tämä vetoomus.

Vetoomuksessa kehoitettiin sotaikäyviin maiden työtätekeviä toimimaan rauhan hyväksi. Siinä ei kuitenkaan paljastettu sodan anastusluonnetta, ei esitetty rauhan taistelun käytännöllisiä toimenpiteitä ja oikeastaan puolusteltiin sitä, että porvarillinen Väliaikainen hallitus jatkoi imperialistista sotaa.— 12.

¹¹ Touko—kesäkuussa 1917 Italia miehitti Albanian; Kreikassa Ranskan ja Englannin sotajoukot valloittivat useita kaupunkeja. Venäjän sotajoukot miehittivät imperialistisen maailmansodan aikana (1914—1918) pohjois- ja keski-Persian, Englannin sotajoukot miehittivät etelä-Persian.— 13.

¹² Tarkoitetaan bolshevikkien edustajaryhmän toimikunnan ja yhdistyneiden internationalisti-socialidemokraattien toimikunnan julkilausumaa Neuvostojen I yleisvenäläisessä edustajakokouksessa; julkilausumassa vaadittiin, että edustajakokouksessa oli asetettava ensi vuorossa käsiteltäväksi kysymys Väliaikaisen hallituksen valmistelemasta hyökkäyksestä rintamalla. Julkilausumassa sanottiin, että tuo hyökkäys oli liittoutuneen imperialismiin mahtimiesten sanelema, että Venäjän vastavallankumoukselliset piirit aikoivat siten keskittää vallan sotilaallis-diplomaattisten ja kapitalististen ryhmien käsiin ja antaa iskun rauhan puolesta käytävälle vallankumoukselliselle taistelulle ja Venäjän demokraattien aikaansaannoksille. Julkilausuma varoitti työväenluokkaa, armeijaa ja talonpoikaistoa maata uhkaavasta vaarasta ja kehotti edustajakokousta antamaan heti vastaiskun vastavallankumoukselliselle rynnäkölle.— 13.

¹³ „*Delo Naroda*” („Kansan Asia”)—päivälehti, eserräpuolueen äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuoden 1917 maaliskuusta vuoden 1918 kesäkuuhun asti muuttaen monta kertaa nimeään. Lehteä alettiin julkaista uudelleen lokakuussa 1918 Samarassa (ilmestyi kolme numeroa) ja maaliskuussa 1919 Moskovassa (ilmestyi kymmenen numeroa). Sitten lehti lakkautettiin vastavallankumouksellisen toimintansa takia.— 13.

¹⁴ *Baselin manifesti* sodasta hyväksyttiin v. 1912 II Internationalen ylimääräisessä kongressissa Baselissa (ks. V. I. Lenin. Teokset, 21. osa, ss. 198—208 ja 301—302).— 23.

¹⁵ *Kiautshou*—Pohjois-Kiinan Shantungin maakuntaan kuulunut alue, jonka samoin kuin *Tyynen valtameren saaret*—vuoteen 1914 Saksalle kuuluneet Karoliinit, Mariaanit ja Marshallin saaret—Japani valtasi imperialistisessa maailmansodassa (1914—1918).— 24.

¹⁶ Puhe on siitä, että Väliaikaisen hallituksen sotaministeri Kerenski kielsi Ukrainan kasakkaväen edustajakokouksen; kiellosta huolimatta edustajakokous pidettiin kesäkuussa 1917 Kieivissä.

Lenin arvosteli ankarasti Väliaikaisen hallituksen sekä menševikkien ja eserrien puolueiden vastavallankumouksellista politiikkaa Ukraina-nähdn artikkelissaan „Ukraina” ja „Ukraina ja Venäjän hallituspuolueiden tappio” (ks. tätä osaa, ss. 80—81 ja 88—90).— 24.

¹⁷ Vuosien 1905—1907 vallankumous Venäjällä aiheutti vallankumouksellisen liikkeen Idän kansojen keskuudessa. Vuonna 1908 puhkesi porvarillinen vallankumous Turkissa. Vuonna 1906 alkoi Persiassa porvarillinen vallankumous, joka johti Persian shaahin kukistumiseen v. 1909. Vuonna 1910 kehittyi vallankumouksellinen liike Kiinassa kiinalaisia feodaaleja sekä ulkolaisia imperialisteja vastaan, se johti vallankumoukseen Kiinassa ja porvarillisen tasavallan muodostumiseen joulukuussa 1911.— 28.

¹⁸ „Sotsial-Demokrat” („Sosialidemokraatti”)— päivälehti, bolshevikki-puolueen Moskovan aluebyroon, Moskovan komitean ja myöhemmin myös Moskovan piirikuntakomitean äänenkannattaja; ilmestyi maaliskuusta 1917 maaliskuuhun 1918. Puolueen Keskuskomitean siirryttyä Moskovaan lehti yhdistettiin „Pravda” lehteen.— 30.

¹⁹ „Pravda” („Totuus”)— bolshevikkien legaalinen jokapäiväinen lehti; sitä julkaistiin Pietarissa; perustettiin Pietarin työläisten aloitteeseen nojautuen huhtikuussa 1912.

„Pravda” oli työväen joukkolehti, sitä julkaistiin työläisten itsensä keräämillä varoilla. Lehden ympärille muodostui laaja työläiskirjeenvaihtajien ja työläiskynäilijäin piiri. Niinpä yhtenä julkaisuvuotena siinä julkaistiin yli 11 tuhatta työläisten kirjettä. „Pravdaa” levisi keskimäärin 40 tuhatta kappaletta, ja muutamina kuukausina sen painosmäärä nousi 60 tuhanteen kappaleeseen päivässä.

Oleskellen ulkomailla V. I. Lenin johti „Pravdaa”, kirjoitti lehteen miltei joka päivä, antoi sen toimituskunnalle ohjeita, keräsi lehden ympärille puolueen parhaita kirjailijavoimia.

Lehden työhön osallistuivat aktiivisesti J. M. Sverdlov, J. V. Stalin, V. M. Molotov ja M. I. Kalinin. Vakituksina toimitustyöntekijöinä olivat M. S. Olminski, N. G. Poletajev, K. N. Samoilo, N. N. Baturin, A. I. Jelizarova, K. S. Jeremejev ynnä muut. „Pravdan” työhön ottivat toimeliaasti osaa IV Valtakunnanduman bolshevikkiedustajat A. J. Badajev, G. I. Petrovskij, M. K. Muranov, F. N. Samoilov ja N. R. Shagov.

„Pravda” joutui alituisesti poliisivainojen kohteeksi. Olemassalonsa ensimmäisenä vuotena se takavarikoitiin 41 kertaa, toimittajia vastaan nostettiin 36 oikeusjuttua ja toimittajat istuivat vankilassa yhteensä 47½ kuukautta. Kahden vuoden ja kolmen kuukauden aikana tsarihallitus lakkautti „Pravdan” kahdeksan kertaa, mutta se ilmestyi jälleen uusilla nimillä: „Rabotshaja Pravda” („Työväen Totuus”), „Severnaja Pravda” („Pohjolan Totuus”), „Pravda Truda” („Työn Totuus”), „Za Pravdu” („Totuuden puolesta”), „Proletarskaja Pravda” („Proletaarinen Totuus”), „Putj Pravdy” („Totuuden Tie”), „Rabotshi” („Työmies”), „Trudovaja Pravda” („Työn Totuus”). Heinäkuun 8 (21) p:nä 1914, ensimmäisen maailmansodan alkamisen edellä, lehti lakkautettiin.

„Pravdaa” alettiin julkaista uudelleen vasta Helmikuun vallankumouksen jälkeen. Maaliskuun 5 (18) pstä 1917 „Pravda” alkoi ilmestyä VSDTP:n Pää-äänenkannattajana. Huhtikuun 5 (18) pnä, palattuaan ulkomailta, V. I. Lenin tuli toimituskunnan kokoonpanoon ja asettui „Pravdan” johtoon. Heinäkuun 5 (18) pnä 1917 junkkarit ja kasakat hävittivät „Pravdan” toimituksen. Heinä—lokakuussa 1917 „Pravda” Väliaikaisen hallituksen vainoamana muutti monta kertaa nimeään ja ilmestyi nimillä „Listok „Pravdy”” („„Totuuden” Lehtinen”), „Proletari” („Proletaari”), „Rabotshi” („Työmies”). „Rabotshi Putj” („Työmiehen Tie”). Lokakuun 27 (marraskuun 9) pstä lehti alkoi ilmestyä vanhalla nimellään — „Pravda” nimisenä.— 30.

²⁰ *Tehdaskomiteain konferenssi* pidettiin Pietarissa toukokuun 30 ja kesäkuun 3 (kesäkuun 12—16) päivän välisenä aikana v. 1917. Siinä oli läsnä 568 edustajaa Pietarin kaupungin ammattiliittojen tehdaskomiteoista ja toimikunnista. Konferenssia varten Lenin oli kirjoittanut „Päätöslauselman rappiotilaa vastaan suunnatuista taloudellisista toimenpiteistä” (ks. Teokset, 24. osa, ss. 509—511), joka julkaistiin bolshevikkipuolueen Keskuskomitean nimessä toukokuun 25 (kesäkuun 7) päivänä 1917 Moskovan bolshevistisessa lehdessä „Sotsial-Demokrat” ja sen jälkeen kesäkuun 2 (15) pnä „Pravda” lehden 71. numerossa konferenssin koollekutsumisesta huolehtineen järjestelytoimikunnan ehdottamana päätöslauselmana. Konferenssin työjärjestyksessä olivat seuraavat kysymykset: tuotannon valvonta ja säännöstely, tehdaskomiteain tehtävät, tehdaskomiteain merkitys ammattiyhdistysliikkeessä. Konferenssissa puhui Lenin. Hän arvosteli ankarasti „Novaja Zhizn” lehden edustajan Avilovin vastavallankumouksellista esiintymistä sekä tämän ehdottamaa päätöslauselmaa tuotannon valvonnasta ja säännöstelystä. Konferenssi hyväksyi valtavan suurella äänten enemmistöllä Leninin kirjoittaman „Päätöslauselman rappiotilaa vastaan suunnatuista taloudellisista toimenpiteistä”.— 31.

²¹ „*Retsh*” („Puhe”) — päivälehti, kadettipuolueen pää-äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuoden 1906 helmikuusta lähtien; Pietarin Neuvoston Sotilaallinen vallankumoukskomitea lakkautti sen lokakuun 26 (marraskuun 8) pnä 1917; ilmestyi toisilla nimillä vuoden 1918 elokuuhun saakka.— 32.

²² „*Jedinstvo*” („Yhtenäisyys”) — päivälehti, ilmestyi Pietarissa maaliskuusta marraskuuhun 1917 sekä joulukuussa 1917 ja tammi-kuussa 1918 toisella nimellä; lehteä toimitti G. V. Plehanov. Se yhdisti puolustuskantalaisten menshevikkien äärimmäisen oikeistoryhmän ja kannatti varauksitta porvarillista Väli aikaista hallitusta; kävi kiivasta taistelua bolshevikkipuoluetta vastaan.— 32.

²³ „*Vorwärts*” („Eteenpäin”) — päivälehti, Saksan sosialidemokratian pää-äänenkannattaja; ilmestyi vuodesta 1876 W. Liebknechtin toimittamana. F. Engels kävi lehden palstoilla taistelua kaikkinaisia opportunistinism ilmauksia vastaan. 1890-luvun toiselta puoliskolta lähtien, F. Engelsin kuoleman jälkeen, „Vorwärts” lehdessä

- julkaistiin säännöllisesti Saksan sosialidemokraattisessa puolueessa ja II Internationalessa vallassa olleiden opportunistien kirjoituksia. Imperialistisen maailmansodan vuosina (1914—1918) „Vorwärtsin” kanta oli sosialishovinistinen. Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen jälkeen „Vorwärts” lehti muodostui erääksi neuvostovastaisen propagandan keskuksiksi; ilmestyi Berliinissä vuoteen 1933.— 34.
- ²⁴ Tässä on puhe IV Valtakunnanduuman jäsenenä olleiden tilanherrain ja kapitalistien neuvottelusta, joka pidettiin kesäkuun 3 (16) pnä 1917 Pietarissa. Helmikuun vallankumouksen jälkeen Väliaikainen hallitus ei hajottanut virallisesti Valtakunnanduumaa. Duuman jäsenet, tilanherrat ja kapitalistit, kokoontuivat yhä edelleenkin neuvotteluihinsa, jotka olivat vastavallankumouksen pesäke. Väliaikainen hallitus teki päätöksen Duuman hajottamisesta vasta lokakuun 6 (19) pnä 1917.— 36.
- ²⁵ „*Volja Naroda*” („Kansan Tahto”) — päivälehti, eserräpuolueen oikeistosiiven äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa 1917; lakkautettiin marraskuussa 1917; myöhemmin ilmestyi myös toisennimisenä; lakkautettiin lopullisesti helmikuussa 1918.— 42.
- ²⁶ „*Novoje Vremja*” („Uusi Aika”) — taantumuksellisten aatelisten ja virkamiesbyrokratiapiirien päivälehti; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1868 aikaen; vuodesta 1905 se tuli erääksi mustasotnialaisten äänenkannattajista. Lenin nimitti sitä lahjottavien sanomalehtien esikuvaksi. Helmikuun vallankumouksen jälkeen „Novoje Vremja” kannatti täydellisesti porvarillisen Väliaikaisen hallituksen vastavallankumouksellista politiikkaa ja harjoitti kiihkeää ajojahtia bolshevikkeja vastaan. Pietarin Neuvoston Sotilaallinen vallankumouskomitea lakkautti sen lokakuun 26 (marraskuun 8) pnä 1917.— 47.
- ²⁷ *Ensimmäinen kokoomushallitus* muodostettiin toukokuun 5 (18) pnä, tiedotus sen kokoonpanosta julkaistiin toukokuun 6 (19) pnä 1917. Kokoomushallitukseen tulivat porvariston edustajien ohella eserrät Kerenski ja Tshernov, eserrille läheinen Pereverzev, menshevikit Skobelev ja Tsereteli sekä „kansansosialisti” Peshehonov.— 48.
- ²⁸ Tarkoitetaan Väliaikaisen hallituksen työministerin menshevikit Skobelevin puhetta Pietarin työläisten ja sotilaiden edustajain Neuvoston istunnossa toukokuun 13 (26) pnä 1917, hänen sanontaansa, että omistavien luokkien verotustaksaa on korotettava „sataan prosenttiin liikevoitoista”.— 53.
- ²⁹ Lenin tarkoittaa Neuvostojen I yleisvenäläisen edustajakokouksen päätöstä sen mielenosoituksen kieltämisestä, jonka bolshevikkipuolueen Keskuskomitea oli määrännyt toimeenpantavaksi kesäkuun 10 (23) pnä 1917. Mielenosoituksen piti ilmaista Neuvostojen edustajakokoukselle Pietarin työläisten ja sotilaiden tahto, he kun vaativat kaiken valtiovallan luovuttamista Neuvostoille. Menshevikit ja eserrät vastustivat tätä valmisteilla ollutta mielenosoitusta. He saivat kesäkuun 9 (22) pnä Neuvostojen edustajakokouksen istun-

nossa hyväksytyksi päätöksen mielenosoituksen kieltämisestä. Bolshévikkipuolueen Keskuskomitea alistui Neuvostojen edustajakokouksen päätökseen ja peruutti mielenosoituksen; sen pitäminen lykättiin kesäkuun 18 (heinäkuun 1) päiväksi, Neuvostojen edustajakokouksen määräämäksi mielenosoituspäiväksi. Menshevikit ja eserrät toivoivat voivansa järjestää sen bolshevikkivastaisin tunnuksin. Kesäkuun 18 (heinäkuun 1) pnä mielenosoitukseen lähti lähes 500 tuhatta Pietarin työläistä ja sotilasta. Mielenosoittajien valtava enemmistö seurasi bolshevikkipuolueen vallankumouksellisia tunnuk- sia. Vain hyvin pienillä ryhmillä oli sovittelijapuolueiden tunnuk- sia. Väliaikaiselle hallitukselle osoitettavasta luottamuksesta. Mielen- osoitus ilmaisii joukkojen vallankumouksellisuuden lisääntyvän ja bolshevikkipuolueen vaikutuksen ja arvovallan kasvavan suuresti. Samalla se osoitti pikkuporvarillisten sovittelijapuolueiden täyden romahduksen ja Väliaikaisen hallituksen romahduksen pääkaupun- gissa. (Kesäkuun mielenosoituksesta ks. tätä osaa, ss. 98—100).— 59.

³⁰ Kesäkuun 7 (20) pnä 1917 Väliaikainen hallitus antoi määräyksen anarkistien häätämisestä entisen tsaarin ministerin Durnovon huvilalta. Tämä määräys oli todellisuudessa suunnattu punakaartilaisosastoja ja ammattijärjestöjä vastaan, joiden hallussa oli suurin osa huvilaa. Pietarin työväki pani vastalauseensa; useat tehtaat julistivat lakon. Väliaikaisen hallituksen oli pakko antaa periksi. Myöhemmin, kesäkuun 19 (heinäkuun 2) päivän vastaisena yönä, Väliaikainen hallitus lähetti kuitenkin aseistetun kasakka- ja sotilas- osaston tekemään huvilalla hävityksen. Hyökkäys herätti suuttu- musta Pietarin työläisten keskuudessa.— 59.

³¹ *Catilina Lucius Sergius* — poliittinen ja sotilaallinen toimihenkilö Roomassa; järjesti vuonna 63 ennen ajanlaskumme alkua salaliiton suorittaakseen valtioteikkauksen, lopettaakseen tasavallan Roomassa ja pystyttääkseen sotilasdiktatuuriin.— 62.

³² Tämän ehdotuksen perusajatuksot sisällytettiin VSDTP (b) :n Keskus- komitean ja Neuvostojen I yleisvenäläisen edustajakokouksen bolshevikkiryhmän toimikunnan julkilausumaan sen johdosta, että edustajakokous oli kieltänyt bolshevikkipuolueen kesäkuun 10 (23) päiväksi määräämän rauhanomaisen mielenosoituksen.

V. I. Leninin Teosten toisen ja kolmannen painoksen XX osassa tämä asiakirja julkaistiin toimituksen laatimin otsikoin „Työläisten, sotilaiden ja talonpoikien edustajain Neuvostojen käsittelevän kirjoit- tuksen luonnos”. Teosten 4. painokseen otsikko on muutettu asia- kirjan sisällön mukaisesti.— 66.

³³ Lenin tarkoittaa Väliaikaisen hallituksen ministerin menshevikki Tseretlin puhetta, jonka hän piti kesäkuun 11 (24) pnä 1917 Neu- vostojen I yleisvenäläisen edustajakokouksen puhemiesistön, Pieta- rin Neuvoston Toimeenpanevan komitean, talonpoikien edustajain Neuvoston Toimeenpanevan komitean ja edustajakokouksen kaikkien puoluerühmien toimikuntien yhteisessä istunnossa. Se oli kutsuttu koolle bolshevikkien kesäkuun 10 (23) päiväksi suunnitteleman

mielenosoituksen johdosta. Tseretelin puheen protestoinnin merkeissä bolshevikit poistuivat istunnosta.— 68.

- ³⁴ *Cavaignac, Louis Eugène* — ranskalainen kenraali, vuoden 1848 helmikuun vallankumouksen jälkeen oli Ranskan Väliaikaisen hallituksen sotaministerinä; kesäkuun päivinä 1848 johti Pariisin työläisten kapinan kukistamista.— 72.
- ³⁵ Tarkoitetaan VSDTP (b):n Keskuskomitean ja Neuvostojen I yleisenäläisen edustajakokouksen bolshevikkir ryhmän toimikunnan julkilausumaa sen johdosta, että edustajakokous oli kieltänyt rauhanomaisen mielenosoituksen, jonka bolshevikkipuolue oli määrännyt kesäkuun 10 (23) päiväksi 1917. Julkilausumassa bolshevikit paljastivat Neuvostojen edustajakokouksen menshevikki- ja eserräjohdajien provokatoriset teot, nämä kun olivat kieltäneet rauhanomaisen mielenosoituksen, sekä myös Väliaikaisen hallituksen vastavallankumouksellisen politiikan; he varoittivat, että vallankumous oli vaarassa, ja kehottivat työväenluokkaa lujamielisyysen ja valppauteen. Julkilausuma saatettiin julkisuuteen kesäkuun 11 (24) p:nä Neuvostojen edustajakokouksen puhemiehistön ja Pietarin Neuvoston Toimeenpanevan komitean, talonpoikien edustajain Neuvoston Toimeenpanevan komitean ja edustajakokouksen kaikkien puolue-ryhmien toimikuntien yhteisessä istunnossa. Bolshevikit tahtoivat lukea julkilausumansa Neuvostojen edustajakokouksen istunnossa kesäkuun 12 (25) p:nä, mutta kokouksen puheenjohtaja ei antanut bolshevikkien edustajalle puheenvuoroa. Julkilausuma jätettiin Neuvostojen edustajakokouksen puhemiehistölle. Vaikka bolshevikit peruuttivat mielenosoituksen, hyväksyttiin tuossa samassa edustajakokouksen istunnossa päätöslauselma bolshevikkipuolueen tuomitsemisesta.— 77.
- ³⁶ „*Malenkaja Gazeta*” („Pikkulehti”) — porvarillinen päivälehti; sitä julkaistiin Pietarissa syyskuusta 1914 heinäkuuhun 1917.— 87.
- ³⁷ „*Russkaja Volja*” („Venäjän Tahto”) — porvarillinen päivälehti, joka oli perustettu ja jota julkaistiin suurpankkien varoilla; se harjoitti pogromiagitaatiota bolshevikkeja vastaan. Lenin nimitti sitä erääksi kaikkein katalimmaksi porvarilliseksi lehdeksi. Ilmestyi Pietarissa joulukuusta 1916 lokakuuhun 1917.— 87.
- ³⁸ Tsaarihallituksen sisäasiain varaministeri Dzhunkovski sai v. 1914 tietää, että IV Valtakunnanduuman jäsen Malinovski oli provokaattori. Dzhunkovski ilmoitti siitä heti paikalla IV Valtakunnanduuman puheenjohtajalle Rodzjankolle „kunniasanaa” vastaan. He päättivät panna Malinovskin pois Duumasta, mutta tehdä sen sillä tavalla, ettei „koidu skandaalia Duumalle enempää kuin ministereillekään”. Malinovski luopui jäsenvaltuuksista ja matkusti poliisilaitoksen avustamana ulkomaille. Malinovski paljastettiin vasta v. 1917 poliisilaitoksen arkistoaineistojen perusteella. Vuonna 1918 Neuvostohallitus veti Malinovskin edesvastuuseen ja Vallankumoustribunaalien antaman tuomion nojalla hänet ammuttiin.— 91.

- ³⁹ „Den” („Päivä”) — suuntaukseltaan liberaalis-porvarillinen päivälehti; sitä julkaistiin Pietarissa pankkien varoilla vuodesta 1912. Lehteä avustivat likvidaattorimenshevikit, joiden käsiin lehti siirtyi vuoden 1917 helmikuun jälkeen kokonaan. Pietarin Neuvoston Sotilaallinen vallankumouskomitea lakkautti sen lokakuun 26 (marraskuun 8) pnä 1917, minkä jälkeen sitä julkaistiin toisilla nimillä vuoden 1918 toukokuuhun asti.— 92.
- ⁴⁰ Kesäkuun 16 (29) pnä 1917 „Den”, „Novaja Zhizn” ja „Birzhevyje Vedomosti” lehdissä julkaistiin sen erikoisen tutkintalautakunnan lausunto, jonka Väliaikainen hallitus oli muodostanut tsaarivallan rikosten tutkimiseksi. Lausunnossa saatettiin ensi kertaa yleiseen tietoon provokaattori Malinovskin jutun aineisto.— 92.
- ⁴¹ „Birzhevka” — „Birzhevyje Vedomosti” („Pörssi-lehti”, „Pörssi-tiedonannot”) — porvarillinen päivälehti, joka ilmestyi Pietarissa vuodesta 1880. „Birzhevka” nimityksestä tuli porvarillisen lehdistön periaatteettomuutta ja lahjottavuutta tarkoittava yleisnimi. Lehden lakkautti Pietarin Neuvoston Sotilaallinen vallankumouskomitea lokakuun lopulla 1917.— 92.
- ⁴² Tarkoitetaan eserrien puolueen keskuskomitean jäsenen Azefin provokaattoruutta; Azef oli useita vuosia poliisilaitoksen agenttina. Hänet paljastettiin v. 1908 ja hän pakeni ulkomaille.— 92.
- ⁴³ Tarkoitetaan kesäkuun 18 (heinäkuun 1) pnä 1917 rintamalla alkannutta venäläisten sotajoukkojen hyökkäystä, jonka Väliaikainen hallitus aloitti menshevikkien ja eserrien suostumuksella.— 101.
- ⁴⁴ *Ammattiliittojen yleisvenäläinen konferenssi* pidettiin Pietarissa kesäkuun 21—28 (heinäkuun 4—11) pnä 1917. Siinä oli läsnä 211 henkeä, joista 73 bolshevikkia, loput menshevikkejä, eserriä, bundilaisia ja osa puolueisiin lukeutumattomia. Päiväjärjestyksessä olivat seuraavat kysymykset: ammattiyhdistysliikkeen tehtävistä, ammatillisten järjestöjen rakentamisesta, taloudellisesta taistelusta ynnä muita. Bolshevikit esittivät kaikista tärkeimmistä kysymyksistä omat päätöslauselmansa tai muutosehdotuksensa. Niukalla 10—12 äänen enemmistöllä konferenssi hyväksyi puolustuskannalla olleiden menshevikkien ehdottamat päätöslauselmat. Konferenssi valitsi väliaikaisen Ammattiliittojen keskusneuvoston.— 112.
- ⁴⁵ Tässä on puhe oikeisto-eserrästä J. K. Breshko-Breshkovskajasta. Hän kieltäytyi eserräpuolueen keskuskomitean jäsenyydestä vastalauseeksi sen johdosta, että eserräpuolueen III edustajakokous (pidettiin Moskovassa touko—kesäkuun vaihteessa 1917) ei valinnut keskuskomitean jäseneksi Kerenskiä.— 118.
- ⁴⁶ „Zemlja i Volja” („Maa ja Vapaus”) — eserrien sanomalehti; ilmestyi Moskovassa vuoden 1917 maaliskuusta vuoden 1918 toukokuuhun asti.— 118.
- ⁴⁷ Kadettiministerit Shingarjov, Manuilov ja Shahovskoi erosivat Väliaikaisesta hallituksesta heinäkuun 2 (15) pnä 1917. Leninin

artikkeli „Mihin kadetit saattoivat perustaa toivonsa erotessaan ministeristöstä?” julkaistiin ensi kerran ilman allekirjoitusta heinäkuun 15 (28) pnä 1917 „Proletariskoje Delo” lehdessä.

„Proletariskoje Delo” („Proletaarinen Asia”) — päivälehti, Kronstadtin työläisten ja sotilaiden edustajain Neuvoston bolshevikkiryhmän äänenkannattaja, joka ilmestyi vuonna 1917 Väliaikaisen hallituksen heinäkuunpäivinä lakkauttaman kronstadtilaisen bolshevistisen „Golos Pravdy” („Totuuden Ääni”) lehden sijasta.— 143.

- ⁴⁶ Lenin tarkoittaa Pietarissa heinäkuun 3—4 (16—17) pnä 1917 tapahtunutta mielenosoitusta. Heinäkuun 3 (16) päivänä puhkesi Viipurinpuolen kaupunginosassa luonnonvoimaisia mielenosoituksia Väliaikaista hallitusta vastaan. Ensimmäisenä marssi kadulle I. konekiväärirykmentti. Siihen liittyi muita sotaväenosastoja sekä tehtaiden työläisiä. Mielenosoitus uhkasi paisua aseelliseksi kapinaksi Väliaikaista hallitusta vastaan.

Bolshevikkipuolue oli sillä hetkellä aseellista kapinaa vastaan, koska se katsoi, ettei vallankumouksellinen kriisi ollut vielä kypsänyt, että armeija ja maaseutu eivät olleet valmiita tukemaan pääkaupungissa puhkeavaa kapinaa. Keskuskomitean, Pietarin komitean ja VSDTP(b):n Sotilasjärjestön yhteisessä istunnossa, joka oli kutsuttu koolle kello 4:ksi jpp. heinäkuun 3 (16) päivänä, päätettiin pidättää joukkoesiintymisestä. Samanlaisen päätöksen teki myös tuohon aikaan koolla ollut Pietarin bolshevikkien toinen kaupunkikonferenssi. Konferenssin edustajat lähtivät tehtaisiin ja eri kaupunginosiin pidättääkseen joukkoja aloittamasta mielenosoituksia. Pää mielenosoitus alkoi kaikesta huolimatta ja sen pysäyttäminen osoittautui jo mahdottomaksi.

Ottaen huomioon joukkojen mielialan Keskuskomitea, Pietarin komitea ja Sotilasjärjestö tekivät heinäkuun 3 (16) päivänä myöhään illalla yhteisen päätöksen mielenosoitukseen osallistumisesta siinä tarkoituksessa, että voitaisiin antaa sille rauhanomainen ja järjestynyt luonne. Lenin ei ollut silloin Pietarissa. Saatuaan tiedon tapahtumista hän saapui Pietariin aamulla heinäkuun 4 (17) päivänä. Heinäkuun 4 (17) päivän mielenosoitukseen osallistui yli 500 tuhatta henkeä. Sen tunnuksena oli bolshevikkien perustunnus „Kaikki valta Neuvostoille!”.

Rauhallisesti mieltään osoittavia työläisiä ja sotamiehiä vastaan lähetettiin menshevikkiläis-eserräläisen TpKK:n tietien ja suostumuksella junkkari- ja upseerikomennuskuntia. Ne avasivat tulen mielenosoittajia vastaan. Rintamalta kutsuttiin vastavallankumouksellisia sotaväenosastoja tukahduttamaan vallankumousliikettä.

Bolshevikkien Keskuskomitea teki yöllä heinäkuun 4 (17) pnä päätöksen mielenosoituksen lopettamisesta. Lenin saapui myöhään yöllä „Pravdan” toimitukseen tarkastaakseen lehden seuraavan numeron, ja puolen tunnin kuluttua hänen poistumisensa jälkeen junkkarien ja kasakkain komennuskunta hävitti toimituksen. Menshevikeistä ja eserristä tuli itse asiassa vastavallankumouksellisten pyövelintekojen osanottajia ja edesauttajia. Hajotettuaan mielenosoituksen he ja porvaristo hyökkäsivät yhdessä bolshevikkipuolueen kimppuun. Väliaikainen hallitus lakkautti bolshevistiset sanomalehd-

det „Pravdan”, „Soldatskaja Pravdan” ynnä muut. Alkoi joukkovangitsemisten, kotitarkastusten ja vainojen aika. Pietarin varuskunnan vallankumoukselliset joukko-osastot siirrettiin pois pääkaupungista ja lähetettiin rintamalle.

Heinäkuun tapahtumien jälkeen valta maassa siirtyi täydellisesti vastavallankumouksellisen Väliaikaisen hallituksen käsiin. Neuvostoista tuli vain sen voimaton lisäke. Kaksoisvalta oli päättynyt. Vallankumouksen rauhallinen kausi oli päättynyt. Bolshhevikien eteen nousi tehtävä — aseellisen kapinan valmistelu Väliaikaisen hallituksen kukistamiseksi. — 147.

⁴⁹ „*Zhivoje Slovo*” („Elävä Sana”) — mustasotnialaisen bulevardilehden tyyppinen päivälehti, ilmestyi vuodesta 1916 alkaen Pietarissa; vuonna 1917 se harjoitti pogromigitaatiota bolshevikkeja vastaan; ilmestyi Lokakuun vallankumoukseen saakka. — 148.

⁵⁰ „*Ukrainan Vapautusliitto*” („Sojuz vizvolennja Ukraini”) — vuonna 1914 imperialistisen maailmansodan alussa syntynyt porvarillis-nationalistinen järjestö. Perustaen laskelmansa siihen, että Saksa nujertaa tsaarin Venäjän, liitto asetti tavoitteekseen Ukrainan irrottamisen Venäjästä ja Saksan suojeluksessa olevan, porvaristoon ja tilanherroihin nojautuvan ukrainalaisen monarkian pystyttämisen, mikä merkitsi Ukrainan muuttamista saksalaisen imperialismin alusmaaksi. — 149.

⁵¹ *Dreyfusin juttu* — provokatorinen oikeusjuttu, jonka Ranskan sotilasjuntan taantumukselliset monarkistipiirit järjestivät vuonna 1894 juutalaissyntyistä yleisesikuntaupseeria Dreyfusta vastaan, jota syytettiin valheellisesti vakoilusta ja valtiopetoksesta. Sotaoikeus tuomitsi Dreyfusin elinkautiseen vankeuteen. Ranskassa syntyi Dreyfusin jutun uutta käsittelyä vaatinut yhteiskunnallinen liike, jonka kulussa käytiin kärkevää taistelua tasavaltalaisten ja monarkistien välillä ja jonka lopputuloksena Dreyfus julistettiin syyttömäksi vuonna 1906.

Lenin sanoi Dreyfusin juttua „taantumuksellisen sotilasjuntan erääksi tuhannen tuhansista juonista”. — 157.

⁵² „*Sotsial-Demokrat*” („Sosialidemokraatti”) — VSDTP:n Pää-äänenkannattaja, illegaalinen sanomalehti; sitä julkaistiin helmikuusta 1908 tammikuuhun 1917; ilmestyi 58 numeroa. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi Venäjällä, mutta sitten julkaiseminen siirrettiin ulkomaille, ensin Pariisiin, myöhemmin Geneveen. VSDTP:n Keskuskomitean päätöksen mukaisesti Pää-äänenkannattajan toimitus oli muodostettu bolshevikien, menshevikien ja Puolan sosialidemokraattien edustajista. „*Sotsial-Demokrat*” lehdessä julkaistiin yli 80 Leninin artikkelia ja pienempää kirjoitusta. Lehden toimituksessa Lenin kävi taistelua johdonmukaisen bolshevistisen linjan puolesta. Osa toimituskunnasta (Kamenev ja Zinovjev) suhtautui likvidaattoreihin sovittellavasti ja yritti estää leniniläisen linjan toteuttamisen. Toimituksen menshevikkijäsenet Martov ja Dan sabotivat Pää-äänenkannattajan toimituksen työtä ja samaan aikaan puolustivat avoimesti likvidaattoruutta ryhmäkuntalehdessään

- „Golos Sotsial-Demokrata” („Sosialidemokraatin Ääni”). Leninin leppymätön taistelu likvidaattoreita vastaan johti Martovin ja Danin eroamiseen „Sotsial-Demokratian” toimituksesta kesäkuussa 1911. Joulukuusta 1911 lähtien „Sotsial-Demokratia” toimitti V. I. Lenin.— 161.
- ⁵³ Juhlakokouksen järjestivät ruotsalaiset vasemmistososialistit huhtikuun 13 pnä (uutta lukua) 1917 Leninin kunniaksi tämän pysähdettyä yhdeksi päiväksi Tukholmaan matkallaan Sveitsistä Venäjälle.— 161.
- ⁵⁴ Leninin artikkeli „Kolme kriisiä” julkaistiin ensi kerran vuonna 1917 „Rabotnitsa” aikakauslehden 7. numerossa.
Aikakauslehti „Rabotnitsa” („Työläisnainen”) oli bolshevikki-puolueen Keskuskomitean julkaisu; se ilmestyi legaalisesti Pietarissa helmikuusta kesäkuuhun 1914, minkä jälkeen lehden julkaiseminen keskeytyi ja alkoi uudelleen toukokuussa 1917. Aikakauslehti ilmestyi vuoden 1918 tammikuuhun saakka.— 163.
- ⁵⁵ Heinäkuun mielenosoituksen hajottamisen jälkeen Väliaikainen hallitus antoi heinäkuun 7 (20) pnä 1917 määräyksen V. I. Leninin vangitsemisesta. Samana päivänä pidettiin vanhan bolshevikin, työläisen S. J. Allilujevin asunnossa neuvottelukokous, jossa olivat läsnä V. I. Lenin, G. K. Ordzhonikidze, J. V. Stalin, J. D. Stasova y.m. Tässä neuvottelussa päätettiin, että Lenin ei saa mennä vastavallankumouksellisen Väliaikaisen hallituksen oikeuteen. Tämän päätöksen ansiosta pelastettiin Leninin henki. Kuten myöhemmin selvisi, junkkarit olivat saaneet vallanpitäjiltä tehtäväkseen vangita Lenin ja murhata hänet matkalla. Kommunistinen puolue katki johtajansa turvatusi maanalaisuuteen ja sieltä käsin Lenin jatkoi puolueen ja proletariaatin johtamista.— 168.
- ⁵⁶ Artikkelin „Poliittinen tilanne” julkaistiin ensi kerran kronstadtilaisen bolshevistisen „Proletarskoje Delo” lehden 6. numerossa elokuun 2 (heinäkuun 20) pnä 1917 otsikolla „Poliittinen mieliala”.
Varjellakseen lehteä, ettei Väliaikainen hallitus sitä lakkauttaisi, toimitus vaihtoi artikkelia julkaistessaan sanat „aseellinen kapina” sanoiksi „päätäväinen taistelu”. Artikkelin julkaistaan käsikirjoituksen mukaan.— 170.
- ⁵⁷ „Pravdan” tiedotuslehti ilmestyi Tukholmassa saksankielisenä vuoden 1917 kesä—marraskuun välisenä aikana nimellä „Russische Korrespondenz „Prawda” ” („Venäläinen tiedotuslehti „Pravda”). Sen julkaisijana toimi VSDTP(b):n Keskuskomitean ulkomaalainen edustusto. Tiedotuslehti ilmestyi myös ranskan kielellä.— 175.
- ⁵⁸ *Beilisin juttu* — provokatorinen oikeusprosessi, jonka tsaarihallitus järjesti Kieivissä vuonna 1913 Beilis-nimistä juutalaista vastaan, jota valheellisesti syytettiin kristityn Jushtshinski-nimisen pojan rituaalimurhasta (todellisuudessa murha oli mustasotnialaisten järjestämä). Lavastamalla tämän oikeusjutun tsaarihallitus pyrki lietsomaan juutalaisvihaa sekä aiheuttamaan juutalaispogromeja tarkoi-

tuksella vieroittaa joukot maassa laajenevasta vallankumousliikkeestä. Oikeusjuttu aiheutti voimakasta yhteiskunnallista kiihtymystä; useissa kaupungeissa oli työläisten vastalausemielennosoituksia. Tuomioistuin vapautti Beilisin syyteestä.— 176.

- ⁵⁹ Ks. F. Engels. „Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä” (K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, suomenk. painos, 1959, s. 285).— 182.
- ⁶⁰ Artikkelin „*Perustuslaillisuusilluutioista*” julkaistiin ensi kerran vuonna 1917 „Rabotshi i Soldat” („Työläinen ja Sotamies”) lehdessä ja painatettiin sitten erillisenä kirjasena nimellä „Ajankohdasta”. Varjellakseen lehteä lakkauttamiselta ja pitääkseen salassa bolshevikien suorittamat aseellisen kapinan valmistelut toimitus vaihtoi artikkelia julkaistessaan painetussa tekstissä sanat „aseelliseen taisteluun saakka” sanoihin „sen päättäväisiin muotoihin saakka”. Artikkelin julkaistaan käsikirjoituksen mukaan.— 189.
- ⁶¹ Lenin tarkoittaa Frankfurtin parlamenttia — kansalliskokousta, joka kutsuttiin Saksassa koolle maaliskuun vallankumouksen jälkeen toukokuussa 1848. Siinä oli enemmistö liberaalisella porvaristolla, joka kulutti aikaansa hedelmättömään jaaritteluun perustuslakiluonnoksesta jättäen käytännössä vallan kuninkaan käsiin.— 193.
- ⁶² Lenin tarkoittaa K. Marxin teosta „*Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista*” (ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, suomenk. painos, 1958, ss. 197—289).— 194.
- ⁶³ Ks. F. Engels. „Saksan talonpoikaissota”, 1953.— 197.
- ⁶⁴ *Mennä Canossaan* merkitsee alistumista millaisiin myönnytyksiin ja nöyryytyksiin tahansa.
Saksan kuningas Henrik IV lähti vuonna 1077 Canossaan (linna Pohjois-Italiassa) paavi Gregorius VII:n puheille. Hän halusi rukoilla anteeksiantoa paavilta, jota vastaan hän oli taistellut ja joka oli julistanut hänet kirkonkiroukseen ja riistänyt häneltä kuninkaanvallan. Henrik IV sai seistä kolme päivää linnan portilla katuvan syntisen puvussa rukoillen pääsyä paavin puheille, ennen kuin paavi otti hänet vastaan.— 202.
- ⁶⁵ Tässä on puhe Väliaikaisen hallituksen valmistelemasta Valtakunnan neuvottelukokouksesta. Se kutsuttiin koolle Moskovaan elokuun 12 (25) päiväksi 1917. Neuvottelukokouksen osanottajat olivat enimmäkseen tilanherrojen, porvariston, kenraaliston, upseeriston ja kasakkain edustajia. Neuvostojen lähetystö oli kokoonpantu menshevikeistä ja eserristä. Neuvottelukokouksen tarkoituksena oli porvariston ja tilanherrojen vastavallankumouksellisten voimien liikkannallepano vallankumouksen ujujtamiseksi. Kornilov, Aleksejev, Kaledin y.m. esittivät neuvottelukokouksessa vallankumouksen kukistamisen ohjelman. Kerenski uhkasi puheessaan tukahduttaa vallankumousliikkeen ja tehdä lopun talonpoikain yrityksistä anastaa tilanherrojen maita. Bolshevikkipuolueen Keskuskomitea

- kehotti proletariaattia esittämään vastalauseensa Moskovan Valtakunnan neuvottelukokousta vastaan. Bolshevikit järjestivät kokouksen avajaispäiväksi Moskovassa yksipäiväisen yleislakon, johon osallistui yli 400 tuhatta henkeä. Vastalausekokouksia ja lakkoja järjestettiin monissa muissakin kaupungeissa.— 202.
- ⁶⁶ „Kello” („Die Glocke”) — aikakauslehti, jota julkaisi Münchenissä ja sitten Berliinissä vuosina 1915—1925 Saksan sosialidemokraattisen puolueen jäsen, sosialishoviniisti Parvus (Helphand), Saksan imperialismiin asiamies.— 213.
- ⁶⁷ *Väliaikainen kokoomushallitus*, johon kuuluivat Kerenski, Nekrasov, Avksentjev ynnä muita, muodostettiin heinäkuun 24 (elokuun 6) pnä 1917. Siinä olivat mukana kadetit, menshevikit, eserrät, „kansansosialistit” sekä kadeteille läheisiä puolueisiin kuulumattomia. Uudessa kokoonpanossaan hallitus joutui kadettien käsiin.— 217.
- ⁶⁸ Tässä on puhe Väliaikaisen hallituksen heinäkuun 8 (21) pnä 1917 antamasta julistuksesta. Se sisälsi joukon demagogisia lupauksia, joiden avulla Väliaikainen hallitus, eserrät ja menshevikit halusivat rauhoittaa laajoja joukkoja heinäkuun tapahtumien jälkeen. Kehotetaan jatkamaan imperialistista sotaa Väliaikainen hallitus lupasi toimeenpanna ilmoitettuun määräaikaan — syyskuun 17 (30) päivään mennessä Perustavan kokouksen vaalit, valmistaa lakiehdotukset 8-tuntisesta työpäivästä, sosiaalivakuutuksesta y.m.— 217.
- ⁶⁹ „Kontaktikomitean” muodosti menshevistis-eserräläinen Pietarin työläisten ja sotilaiden edustajain Neuvoston Toimeenpaneva komitea maaliskuun 8 (21) pnä 1917 ylläpitämään yhteyttä Väliaikaiseen hallitukseen, „vaikuttamaan” siihen ja „valvomaan” sen toimintaa. Todellisuudessa „kontaktikomitea” auttoi Väliaikaisen hallituksen porvarillisen politiikan toteuttamista ja pyrki estämään työläisjoukkoja käymästä aktiivista vallankumouksellista taistelua kaiken vallan siirtämiseksi Neuvostoille. „Kontaktikomiteaan” kuuluivat Tshheidze, Steklov, Suhanov, Filippovski ja Skobelev (myöhemmin sen jäseniksi tulivat Tshernov ja Tsereteli). „Kontaktikomitea” oli olemassa vuoden 1917 toukokuuhun asti, jolloin menshevikkien ja eserrien edustajat menivät välittömästi porvarilliseen Väliaikaiseen hallitukseen.— 231.
- ⁷⁰ Kysymys Tukholman konferenssista heräsi huhtikuussa 1917. Tanskalainen sosialidemokraatti Borgbjerg saapui Piefariin ja kutsui Tanskan, Norjan ja Ruotsin työväenpuolueiden yhteisen komitean nimissä Venäjän sosialistisia puolueita osallistumaan Tukholmassa pidettävään konferenssiin, jossa käsiteltäisiin kysymystä rauhan solmimisesta. Eserräläis-menshevistinen toimeenpaneva komitea ja sen jälkeen myös Pietarin työläisten ja sotilaiden edustajain Neuvosto päätti osallistua Tukholman konferenssiin ja ottaa huolekseen aloitteenteon sen koollekutsumiseksi. Bolshevikkien Seitsemäs yleisvenäläinen (Huhtikuun) konferenssi otti huomioon, että konferenssi muodostuisi sosialishoviniistien kokoontumispaikaksi, asetui päättä-

västi vastustamaan Tukholman konferenssiin osallistumista ja paljasti sen imperialistisen luonteen. Kun TpKK:n istunnossa elokuun 6 (19) päivänä käsiteltiin kysymystä Tukholman konferenssista, piti Kamenev puheen, jossa kehotti osallistumaan konferenssiin. TpKK:n bolshevikkir ryhmä ilmoitti, ettei se vastaa Kamenevin lausunnosta. Puolueen Keskuskomitea tuomitsi hänen opportunistisen linjansa ja päätti valaista Pää-äänenkannattajassa puolueen katsomuksia tästä kysymyksestä. Elokuun 16 (29) pnä julkaistiin „Proletari” lehdessä V. I. Leninin kirje „Kamenevin esiintymisestä TpKK:ssa Tukholman konferenssin johdosta”. Tukholman konferenssi jäi pitämättä.— 240.

⁷¹ Lenin tarkoittaa VSDTP(b):n VI edustajakokouksen hyväksymää päätöslauselmaa „Puolueen yhdistämisestä”. Paljastaen menshevikien ja vastavallankumouksellisen porvariston välisen liiton, päätöslauselma kehotti kaikkia vallankumouksellisia sosialidemokraattisia aineksia katkaisemaan järjestöllisen yhteytensä puolustuskantalaissiin menshevikkeihin ja liittymään yhteen bolshevikkipuolueen ympärille.

VSDTP(b):n VI edustajakokous pidettiin Pietarissa vuoden 1917 heinäkuun 26 ja elokuun 3 (elokuun 8—16) pn välisenä aikana. Edustajakokouksen työskentely tapahtui illegaalisuuden oloissa. Lenin johti edustajakokousta maanalaisuudesta puoluetovereittensa J. M. Sverdlovin, J. V. Stalinin ja G. K. Ordzhonikidzen kautta. Edustajakokouksessa oli läsnä 157 päätösvaltaista ja 110 neuvottelevan äänioikeuden omaavaa edustajaa, jotka edustivat 240 tuhatta puolueen jäsentä.

Edustajakokouksen esityslista sisälsi seuraavat kysymykset: 1) Järjestelytoimikunnan selostus; 2) VSDTP(b):n Keskuskomitean selostus; 3) selostukset paikkakunnilta; 4) silloinen ajankohta: a) sota ja kansainvälinen tilanne, b) poliittinen ja taloudellinen tilanne; 5) ohjelman tarkistus; 6) organisaatiokysymys; 7) Perustavan kokouksen vaalit; 8) Internationale; 9) puolueen yhdistäminen; 10) ammattiyhdistysliike; 11) vaalit; 12) sekalaista. Lisäksi edustajakokouksessa käsiteltiin kysymystä Leninin menemisestä oikeuteen.

Edustajakokouksen peruskysymyksinä olivat Keskuskomitean toimintaselostus ja poliittinen tilanneselostus. Edustajakokous esitti tunnukseksi aseellisen kapinan valmistelun Väliaikaista hallitusta vastaan, vallan valtaamisen proletariaatin käsiin. Päätöksissään edustajakokous korosti leniniläistä teesiä proletariaatin ja talonpoikaisköyhälistön liitosta sosialistisen vallankumouksen voiton mitä tärkeimpänä ehtona. Edustajakokous antoi päättävän vastaiskun trotskilaisille, jotka vastustivat puolueen suuntautumista sosialistista vallankumousta kohti ja väittivät, että sosialismin voitto Venäjällä on mahdoton, ennen kuin proletaarin vallankumous voittaa Länsi-Euroopassa. Edustajakokous hyväksyi bolshevikkipuolueen taloudellisen ohjelman ja vahvisti puolueen uudet säännöt. Edustajakokouksessa tehtiin päätös, ettei V. I. Leninin saanut mennä vastavallankumouksellisen Väliaikaisen hallituksen oikeuden eteen. Edustajakokous lausui protestin vallankumouksellisen proletariaatin

johtajaan kohdistettua porvarillista poliisivainoa vastaan ja lähetti V. I. Leninille tervehdyksen. Edustajakokouksen antamassa puolueen manifestissa kehoitettiin työläisiä, sotilaita, talonpoikia keräämään voimia ja valmistautumaan bolshevikkipuolueen lipun alla ratkaiseviin taisteluihin porvaristoa vastaan. Edustajakokous valitsi Keskuskomitean, jonka jäseniksi tulivat Lenin, Artjom (Sergejev), Dzierzhynski, Sverdlov, Stalin, Shaumjan y.m.— 247.

⁷² „Proletari” („Proletaari”) — bolshevikkipuolueen Pää-äänenkannattaja, päivälehti; ilmestyi elokuun 13 (26) päivästä elokuun 24 (syyskuun 6) päivään 1917 Väliaikaisen hallituksen lakkauttaman „Pravda” lehden asemesta. Ilmestyi 10 numeroa.— 247.

⁷³ V. I. Lenin siteeraa N. A. Nekrasovin runoa „Autuas on säyseä runoilija” (ks. N. A. Nekrasov. Kootut teokset ja kirjeet, I osa, 1948, s. 66).— 258.

⁷⁴ „Saksan riippumaton sos.-dem. puolue” — vuoden 1917 huhtikuussa perustettu keskustapuolue. Puolueen perusosan muodosti kautskylainen järjestö „Työyhteisö”. „Riippumattomat” saarnasivat yhtenäisyyttä avointen sosialishovininien kanssa, puolustelivat ja suojelivat näitä ja vaativat luopumista luokkataistelusta.

Lokakuussa 1920 Hällessä pidetyssä Riippumattoman sosialidemokraattisen puolueen edustajakokouksessa tapahtui kahtiajakautuminen. Huomattava osa puolueesta liittyi joulukuussa 1920 Saksan kommunistiseen puolueeseen. Oikeistoainekset muodostivat erillisen puolueen ja hyväksyivät sille entisen nimen — Riippumaton sosialidemokraattinen puolue. Puolue oli olemassa vuoteen 1922.— 268.

⁷⁵ „Talonpoikien Edustajain Yleisvenäläisen Neuvoston Tiedonantaja” („Izvestija Vserossiiskogo Soveta Krestjanskijh Deputatov”) — päivälehti, talonpoikien edustajain Neuvoston virallinen äänenkannattaja; sitä julkaistiin Pietarissa vuoden 1917 toukokuusta joulukuuhun asti; lehti ilmensi eserrien oikeistosiiven katsomuksia.— 276.

⁷⁶ Lenin tarkoittaa F. Engelsin teosta „Talonpoikaiskysymys Ranskassa ja Saksassa” (ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, suomenk. painos, 1959, ss. 390—393).— 283.

⁷⁷ „Rabotshi” („Työmies”) — päivälehti, bolshevikkipuolueen Pää-äänenkannattaja, joka ilmestyi vuoden 1917 elokuun 25 (syyskuun 7) päivästä syyskuun 2 (15) päivään asti Väliaikaisen hallituksen lakkauttaman „Pravda” lehden asemesta. Ilmestyi 12 numeroa.— 291.

⁷⁸ Menshevikkien „yhdistävä” edustajakokous pidettiin Pietarissa elokuun 19—26 (syyskuun 1—8) p:nä 1917, ja sen koollekutsumisen tarkoituksena oli erillisten menshevikkiryhmien yhdistäminen yhdeksi puolueeksi. Kokouksessa oli läsnä puolustuskantalaisia menshevikkejä (plehanovilaisia, potresovilaisia), „internationalisti”-menshevikkejä (Martovin kannattajia) ja „Novaja Zhizn” lehden edustajia.

Edustajakokous antoi luottamuslauseen Väliaikaiselle hallitukselle ja ilmoitti kannattavansa imperialistisen sodan jatkamista voitokkaaseen loppuun saakka. Edustajakokouksen työskentelyn kuluessa kävi ilmi, että sen osanottajien joukossa vallitsi täydellinen hajaannus, ja yhdistämishanke jäi toteuttamatta.— 294.

⁷⁹ Lenin tarkoittaa kesäkuun 3 (16) p:nä 1907 suoritettua valtiokaappausta. Kesäkuun kolmannen päivän valtiokaappaus oli alkuna stolypinilaisen taantumuksen kaudelle, joka tunnetaan „kesäkuun kolmannen päivän valtakomennon” nimellä.— 299.

⁸⁰ Pietarissa toimitetuissa piiriduumavaaleissa vuoden 1917 toukokuun 27 ja kesäkuun 5 (kesäkuun 9 ja 18) p:n välisenä aikana bolshevikit saivat lähes 20 prosenttia kaikista äänistä. Pietarin kaupunkiduuman vaaleissa elokuun 20 (syyskuun 2) p:nä 1917 nousi bolshevikien puolesta äänestäneiden luku 33 prosenttiin.— 301.

⁸¹ „Spartak” („Spartacus”)— VSDTP(b):n Moskovan aluetoimikunnan, Moskovan komitean ja (2. numerosta alkaen) Moskovan piirikuntakomitean aikakauslehti; ilmestyi toukokuun 20 (kesäkuun 2) päivästä lokakuun 29 (marraskuun 11) päivään 1917.— 305.

⁸² Lenin tarkoittaa Pietarin Neuvoston sotilasjaoston elokuun 25 (syyskuun 7) p:nä 1917 tekemää päätöstä Neuvostojen uusintavaaleja koskevasta kysymyksestä. Jaosto omaksui sen kannan, että sotilaille oli annettava oikeus valita Neuvostoon edustajia jokaisesta komppaniasta ja komennuskunnasta, silloin kun työläiset valitsivat yhden edustajan tuhatta valitsijaa kohti. Sotilasjaoston päätös loukkasi yhtäläisen äänioikeuden periaatetta ja antoi sotilaille mahdollisuuden lähettää Neuvostoon useampia edustajia kuin työläiset lähettivät.— 308.

⁸³ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XV osa, 1935, ss. 224—230.— 309.

⁸⁴ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjoituksia, 1953, s. 473.— 309.

⁸⁵ Kun Kornilovin kapinan kukistamisen jälkeen nousi esille kysymys Väliaikaisen hallituksen muodostamisesta uudessa kokoonpanossa, niin menshevikit ja eserrät päättivät olla menemättä hallitukseen yhdessä kadettien kanssa. Hallituspula ratkesi siten, että muodotettiin viisimiehinen direktorio (Kerenski, Tereshchenko, Verhovski, Verderevski, Nikitin). Vaikka direktorion jäsenten joukossa ei ollut kadettien virallisia edustajia, oli se kuitenkin muodostettu heidän kanssaan tehtyjen kulussientakaisten sopimusten tuloksena. Menshevikit ja eserrät tekivät Yleisvenäläisen TpKK:n istunnossa syyskuun 2 (15) p:nä 1917 päätöksen direktorion tukemisesta ja auttoivat sillä tilanherroja ja kapitalisteja säilyttämään vallan omissa käsissään.— 315.

⁸⁶ Leninillä oli aikomus esittää „Päätöslauselmaehdotus nykyisestä poliittisesta ajankohdasta” bolshevikipuolueen Keskuskomitean täysistunnossa, joka oli KK:n päätöksen mukaisesti suunniteltu

pidettäväksi syyskuun 3 (16) pnä 1917. Määräpäivänä kutsuttiin koolle Keskuskomitean suppea istunto, jonka aikana päätöslauselmaehdotusta ei käsitelty. Siltä ajalta säilyneissä ja julkaistuisissa VSDTP(b):n Keskuskomitean pöytäkirjoissa ei ole mainintoja kyseessäolevan ehdotuksen käsittelystä Keskuskomitean täysistunnossa.— 316.

- ⁸⁷ *Yleisvenäläinen demokraattinen neuvottelukokous*, jonka menshevikit ja eserrät kutsuivat koolle kasvaneen vallankumouksellisen nousun heikentämistarkoituksessa, pidettiin Pietarissa syyskuun 14—22 (syyskuun 27 — lokakuun 5) pnä 1917. Neuvottelukokouksessa oli läsnä pikkuporvarillisten puolueiden, sovittelukantaisten Neuvostojen, ammattiliittojen, zemstvojen, kauppa- ja teollisuuspiirien sekä sotaväenosastojen edustajia.

Demokraattinen neuvottelukokous muodosti keskuudestaan Esiparlamentin (Tasavallan väliaikaisen neuvoston), jonka avulla menshevikit ja eserrät luulivat voivansa siirtää maan neuvostolaisen vallankumouksen raiteilta porvarillis-perustuslaillisen kehityksen raiteille. Bolshevikkipuolueen Keskuskomitea päätti boikotoida Esiparlamenttia, vain antautujat — Kamenev ja Zinovjev, jotka tahtivat vetää proletariaatin pois kapinan valmistelusta,— puolustivat osanottoa siihen. Bolshevikit paljastivat Esiparlamentin petturimaista toimintaa valmistuen joukkoja aseelliseen kapinaan.— 331.

- ⁸⁸ *„Svobodnaja Zhizn”* („Vapaa Elämä”) — menshevistissuuntainen lehti, ilmestyi Pietarissa syyskuun 2 (15)—8 (21) pnä 1917 väliaikaisesti suljetun *„Novaja Zhizn”* („Uusi Elämä”) lehden asemesta.— 356.

- ⁸⁹ Tarkoitetaan Neuvostojen siirtymistä bolshevikien käsiin: Pietarin Neuvoston — elokuun 31 (syyskuun 13) pnä ja Moskovan Neuvoston — syyskuun 5 (18) pnä 1917.— 369.

- ⁹⁰ *„Russkoje Slovo”* („Venäläinen Sana”) — liberaalis-porvarillinen päivälehti; ilmestyi Moskovassa vuodesta 1895 alkaen; lakkautettiin marraskuussa 1917.— 381.

- ⁹¹ Kirjan *„Valtio ja vallankumous”* Lenin kirjoitti maanalaisuudessa elo- ja syyskuussa 1917. Ajatuksen valtiokysymyksen teoreettisen kehittelyn välttämättömyydestä Lenin oli ilmaissut vuoden 1916 loppupuoliskolla. Silloin hän kirjoitti kirjoituksen „Nuorisointernationale” (ks. Teokset, 23. osa, ss. 159—162), jossa hän arvosteli Buharinin marxilaisvastaista asennetta valtiokysymyksessä ja lupasi kirjoittaa seikkaperäisen artikkelin marxilaisuuden suhtautumisesta valtioon. Kirjeessään A. M. Kollontaille helmikuun 17 pltä (u. l.) 1917 Lenin tiedotti, että hän oli melkein kokonaan valmistanut aineiston marxilaisuuden suhtautumisesta valtioon. Tuo aineisto oli kirjoitettu pienellä tiheällä käsialalla sinikantiseen vihkoon, otsikkona „Marxilaisuus valtiosta”. Siihen oli koottu lainauksia K. Marxin ja F. Engelsin tuotteista sekä otteita Kautskyn, Pannekoekin ja Bernsteinin kirjoista ja liitetty V. I. Leninin tekemiä arvostelevia huomautuksia, johtopäätöksiä ja yleistyksiä.

Suunnitelman mukaan kirjassa „Valtio ja vallankumous” piti olla seitsemän lukua, mutta viimeinen, seitsemäs luku „Vuosien 1905 ja 1917 Venäjän vallankumousten kokemukset” jäi Leniniltä kirjoittamatta, on säilynyt vain tuon luvun yksityiskohtaisesti laadittu jäsenitys (ks. XXI Lenin-kokoelmaa, 1933, ss. 25—26). Kirjan julkaisemista koskevasta kysymyksestä Lenin kirjoitti kustantajalle lähettämässään kirjeläpussessä, että jos hän „myöhästyy liikaa tuon VII luvun loppuun kirjoittamisessa tai jos se paisuu kovin, niin silloin ensimmäiset kuusi lukua on julkaistava erikseen, *ensimmäisenä vihkona...*”.

Käsikirjoituksen ensimmäiselle sivulle kirjan tekijä on merkitty salanimellä „F. F. Ivanovski”. Lenin aikoi julkaista kirjansa tuolla salanimellä, koska muutoin Väliaikainen hallitus olisi takavarikoinut sen. Kirja julkaistiin vasta vuonna 1918, eikä tuota salanimeä enää tarvittu. Kirjan toinen painos, jonka toiseen lukuun Lenin lisäsi uuden jakson „Miten Marx asetti kysymyksen vuonna 1852”, ilmestyi vuonna 1919.—385.

⁹² *Fabianilaiset* — reformistisen, äärimmäisen opportunistisen „Fabianilaisen yhdistyksen” jäsenet; yhdistyksen perusti porvarillinen intelligenttiryhmä Englannissa vuonna 1884. Se sai nimensä roomalaisen sotapäällikön Fabius Cunctatorin („Vitkastelijan”) mukaan, joka oli tunnettu viivyttelytaktikastaan ja ratkaisevien taistelujen välttelemisestä. Lenin sanoi Fabianilaisen yhdistyksen edustavan „opportunistin ja liberaalisen työväenpolitiikan viimeistä sanaa”. Fabianilaiset vieroittivat proletariaattia luokkataistelusta ja julistivat, että kapitalismista voidaan siirtyä sosialismiin rauhallista tietä, vähitellen, uudistusten kautta. Imperialistisen maailmansodan aikana (1914—1918) fabianilaisten kanta oli sosialishovinistinen. Fabianilaisista annettua karakteristiikkaa ks. V. I. Leninin kirjoituksista: „Esipuhe kirjan „J. Ph. Beckerin, J. Dietzgenin, F. Engelsin, K. Marxin y.m. kirjoitettuihin F. A. Sorgelle ynnä muille” venäjänkieliseen painokseen” (Teokset, 12. osa, ss. 354—355), „Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän vallankumouksessa” (Teokset, 15. osa, s. 165), „Englantilainen pasifismi ja englantilainen teorian vieroksunta” (Teokset, 21. osa, s. 252—253) y.m.—387.

⁹³ Ks. F. Engels. „Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä” (K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, suomenk. painos, 1959, s. 284).

Alempana, tämän osan sivuilla 392, 394—398, V. I. Lenin siteeraa samaa F. Engelsin teosta (ks. samaa, ss. 284—287).—390.

⁹⁴ Ks. F. Engels. „Anti-Dühring”, 1953, ss. 264—265.

Alempana, tämän osan sivulla 403 V. I. Lenin siteeraa samaa F. Engelsin teosta (ks. samaa, ss. 172—173).—400.

⁹⁵ Ks. K. Marx. „Filosofian kurjuus”, 1941.—404.

⁹⁶ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, suomenk. painos, 1958, s. 37.—404.

- ⁹⁷ Ks. K. Marx. „Gothan ohjelman arvostelua” (K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, suomenk. painos, 1959, ss. 7—39).
Gothan ohjelma — Saksan sosialistisen työväenpuolueen ohjelma, joka hyväksyttiin vuonna 1875 pidetyssä edustajakokouksessa Gothassa Saksan kahden, siihen saakka erikseen olleen sosialistisen puolueen — eisenachilaisten ja lassallelaisten — yhdistyessä. Ohjelma oli läpeensä opportunistinen, sillä eisenachilaiset tekivät kaikissa tärkeimmissä kysymyksissä myönnytyksiä lassallelaisille ja hyväksyivät lassallelaiset sanamuodot. Marx ja Engels arvostelivat Gothan ohjelmaa ankarasti.— 404.
- ⁹⁸ Ks. K. Marx. „Filosofian kurjuus”, 1941, ss. 148—149.— 405.
- ⁹⁹ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, suomenk. painos, 1958, ss. 18, 25.— 406.
- ¹⁰⁰ Ks. K. Marx. „Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista” (K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, suomenk. painos, 1958, ss. 278—279).
 Alempana, tämän osan ss. 413—414 V. I. Lenin siteeraa F. Engelsin esipuhetta saman teoksen kolmanteen painokseen (ks. samaa, ss. 199—200).— 410.
- ¹⁰¹ „Die Neue Zeit” („Uusi Aika”) — Saksan sosialidemokraattien aikakauslehti; ilmestyi Stuttgartissa vuodesta 1883 vuoteen 1923. Vuosina 1885—1895 „Die Neue Zeitissa” julkaistiin eräitä F. Engelsin kirjoituksia. Engels antoi usein ohjeita aikakauslehden toimitukselle ja arvosteli sitä ankarasti marxilaisuudesta poikkeamisten johdosta. 1890-luvun puolivälistä lähtien, F. Engelsin kuoleman jälkeen, lehti julkaisi säännöllisesti revisionistien kirjoituksia. Imperialistisen maailmansodan vuosina (1914—1918) lehden kanta oli keskustalainen, kautskyläinen ja se tuki sosialishovinisteja.— 415.
- ¹⁰² Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, s. 63 (Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, suomenk. painos, 1959, ss. 408—409).— 415.
- ¹⁰³ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, suomenk. painos, 1958, s. 2.— 418.
- ¹⁰⁴ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, s. 263 (Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, suomenk. painos, 1959, ss. 418—419).— 419.
- ¹⁰⁵ Ks. K. Marx. „Kansalaissota Ranskassa” (K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, suomenk. painos, 1958, ss. 454—457).
 Alempana, tämän osan ss. 425, 426, 431—436 V. I. Lenin siteeraa samaa K. Marxin teosta (ks. samaa, ss. 459, 457, 458—460).— 423.
- ¹⁰⁶ Ks. F. Engels. „Asuntokysymyksestä” (K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, suomenk. painos, 1958, ss. 505—506).

- Alempana, tämän osan ss. 438 ja 439 V. I. Lenin siteeraa samaa F. Engelsin teosta (ks. samaa, ss. 557—558, 543).— 438.
- ¹⁰⁷ V. I. Lenin tarkoittaa K. Marxin kirjoitusta „Poliittista välinpitämättömyyttä” ja F. Engelsin kirjoitusta „Auktoriteetista” (ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XV osa, 1935, ss. 88—95 ja 134—137).
Alempana, tämän osan ss. 440, 441, 441—442 V. I. Lenin siteeraa samoja teoksia (ks. samaa, ss. 88—91, 136, 136—137 ja suomenk. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1958, ss. 565—566).— 440.
- ¹⁰⁸ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, s. 296 (Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, suomenk. painos, 1959, s. 33).— 445.
- ¹⁰⁹ Saksan sosialidemokratian *Erfurtin ohjelma* hyväksyttiin loka-kuussa 1891 Erfurtissa pidetyssä edustajakokouksessa vuoden 1875 Gothan ohjelman tilalle. Engels arvosteli Erfurtin ohjelman virheitä kirjoituksessaan „Vuoden 1891 sosialidemokraattisen ohjelman luonnoksen arvostelua” (ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, II nidos, 1936, ss. 101—116).
Alempana, tämän osan ss. 447—452 V. I. Lenin siteeraa samaa F. Engelsin teosta (ks. samaa, ss. 105—111).— 446.
- ¹¹⁰ Tarkoitetaan F. Engelsin johdantoa K. Marxin teokseen „Kansalais-sota Ranskassa” (ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, suomenk. painos, 1958, ss. 413—424).
Alempana, tämän osan ss. 454, 455, 456—458 V. I. Lenin siteeraa samaa F. Engelsin teosta (ks. samaa, ss. 415, 419, 422—424).— 453.
- ¹¹¹ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, II nidos, 1936, ss. 386—387.— 459.
- ¹¹² Ks. K. Marx. „Gothan ohjelman arvostelua” (K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, suomenk. painos, 1959, ss. 23—24).
Alempana, tämän osan ss. 464, 469—470, 471—473 V. I. Lenin siteeraa samaa K. Marxin teosta (ks. samaa, ss. 24, 15, 16—17).— 463.
- ¹¹³ *I Internationalen Haagin kongressi* pidettiin syyskuun 2—7 p:nä (u. l.) 1872. Siellä olivat läsnä Marx ja Engels. Kongressissa oli 65 edustajaa. Päiväjärjestyksessä olivat kysymykset: 1) Pääneuvoston oikeuksista; 2) proletariaatin poliittisesta toiminnasta y.m. Koko kongressin työ sujui ankarassa taistelussa bakuninilaisia vastaan. Kongressi hyväksyi päätöksen Pääneuvoston oikeuksien laajentamisesta. Kysymyksestä „Proletariaatin poliittisesta toiminnasta” kongressin päätöksessä sanottiin, että proletariaatin on järjestettävä oma poliittinen puolueensa turvatakseen yhteiskunnallisen vallankumouksen voiton ja että sen suureksi tehtäväksi tulee poliittisen vallan valtaaminen. Bakunin ja Guillaume erotettiin siinä kongressissa Internationalesta toiminnan vahingoittajina ja uuden, proletariaatinvastaisen puolueen luoja. — 481.
- ¹¹⁴ „Zarja” („Sarastus”)— marxilainen tieteellis-poliittinen aikakauslehti, jota „Iskran” toimitus julkaisi Stuttgartissa vuosina

- 1901—1902. Sitä ilmestyi neljä numeroa — kolmena nidoksena. „Zarjassa” julkaistiin seuraavat Leninin kirjoitukset: „Satunnaisia kirjoitelmia”, „Zemstvov vainoojat ja liberalismiin Hannibalit”, ensimmäiset neljä lukua teoksesta „Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat”” (otsikolla „Herrat „arvostelijat” agraarikysymyksessä”), „Katsaus maan sisäisiin asioihin” ja „Venäjän sosialidemokratian agraariohjelma”.— 482.
- ¹¹⁵ Tarkoitetaan II Internationalen viidettä kansainvälistä sosialistkongressia, joka pidettiin syyskuun 23—27 p:nä (u. l.) 1900 Pariisissa. Kongressissa oli läsnä 791 edustajaa. Venäläinen edustajisto oli 23-henkinen. Peruskysymyksestä — poliittisen vallan valtaamisesta proletariaatin käsiin — kongressi hyväksyi äänten enemmistöllä Leninin mainitseman „opportunisteihin nähden sopuilevan” päätöslauselman, jonka Kautsky oli ehdottanut. Muiden päätösten ohella kongressi päätti perustaa kaikkien maiden sosialististen puolueiden edustajista Kansainvälisen sosialistisen toimiston, jonka sihteeristön olinpaikkana tulisi olemaan Bryssel.— 482.
- ¹¹⁶ „*Sosialistinen Kuukausijulkaisu*” („*Sozialistische Monatshefte*”) — aikakauslehti, Saksan sosialidemokratian opportunistien pää-äänenkannattaja ja kansainvälisen opportunistien äänenkannattaja; imperialistisen maailmansodan aikana (1914—1918) sen kanta oli sosialishovinistinen; ilmestyi Berliinissä vuodesta 1897 vuoteen 1933.— 495.
- ¹¹⁷ *Englannin Riippumaton työväenpuolue* (Independent Labour Party) perustettiin vuonna 1893. Puolueen johdossa olivat James Keir Hardie, R. MacDonald y. m. Väittäen olevansa poliittisesti riippumaton porvarillisista puolueista, Riippumaton työväenpuolue oli itse asiassa „riippumaton sosialismista, mutta riippuvainen liberalismista” (Lenin). Imperialistisen maailmansodan aikana (1914—1918) Riippumaton työväenpuolue esitti ensin sodanvastaisen manifestin (elokuun 13 p:nä (u. l.) vuonna 1914). Sitten helmikuussa 1915, Ententen maiden sosialistien Lontoon konferenssissa riippumattomat yhtyivät kannattamaan konferenssin hyväksymää sosialishovinistista päätöslauselmaa. Siitä lähtien riippumattomien johtomiehet olivat sosialishovinistisella kannalla verhoten sitä pasifistisilla fraaseilla. Kominternin perustamisen jälkeen, vuonna 1919, Riippumattoman työväenpuolueen johtomiehet tekivät puolueen vasemmistolaituneiden jäsenjoukkojen painostuksesta päätöksen II Internationalesta eroamisesta. Vuonna 1921 riippumattomat liittyivät niin sanottuun 2½ Internationaleen ja sen hajottua liittyivät uudelleen II Internationaleen. Vuonna 1921 Englannin Riippumattoman työväenpuolueen vasen siipi erosi siitä ja liittyi Ison Britannian Kommunistiseen puolueeseen.— 495.